

NORSKE VALG OG NORSK POLITIKK

Af odelstingspresidenten C. J. HAMBRO

FOR å kunne forstå de norske valg i oktober måned ifjor og bakgrunnen for norsk politikk idag, må man kjende den eiendommelige norske valgordning og valglov.

Selve valgordningen er fastsatt i grunnloven og kan alene endres i grunnlovsmessige former med et flertall på 2/3 i Stortinget, mens valgloven ikke er grunnlovsfestet og kan endres av Odelsting og Lagting med simpelt flertall.

Grunnloven som den nu lyder, efter den store valgreform i 1920, oppstiller i § 59 som hovedregel: »Valget foregår som Forholdsvalg»; men Grunnlovens to foregående paragrafer gjør denne bestemmelse helt illusorisk. § 57 uttaler at »Antallet af Repræsentanter for Landdistrikterne skal stedse forholde sig til Antallet Repræsentanter fra Kjøbstæderne som to til een.» Denne bestemmelse som kom inn i Grunnloven som en beskyttelse for de få og folkefattige byer i 1814, har höist uhistorisk fått betegnelsen »bondeparagrafen» og har spillet — og spiller — en overordentlig stor rolle i norsk politisk liv.

Det er først i de allersiste år byene er nådd til å ha ca en tredjedel av Norges innbyggere, så landdistriktenes angst for å miste sin innflydelse er ikke først og fremst numerisk begrunnet.

Efter grunnloven av 1814 må man for å kunne velges til stortingsrepresentant være bosatt i sitt valgdistrikt, og forslag om å opheve dette bostedsbånd har aldri opnådd et stort stemmetall på Stortinget. Under den store valgreform av 1920 stemte bare 44 representanter for å opheve bostedsbåndet, og da forslaget blev gjentatt i 1923 opnådde det bare 33 stemmer.

En hovedårsak til denne uvilje mot et fritt personvalg var böndernes angst for å få profesjonelle bypolitikere uten nær tilknytning til bygdene stillet op rundt om i landdistriktene, og en levende frykt for at hovedstaden, som også er sætet for de forskjellige politiske partiers landsstyre, skulde få en uforholdsmessig öket innflydelse på alle valg.

»Bondeparagrafen» har skylden for den praktiske hovedhindring mot gjennomførelsen av forholdstalsvalget i Norge. Landet er delt op i 29 valgdistrikter, 18 for bygdene og 11 for byene. Det kan ingen overføring av stemmer skje fra en valgkreds til den annen. Og ingen by kan velge sammen med det omgivende landdistrikt. Det opretholdes et kunstig skille mellom land og by, og byer, som ligger langt fra hverandre og har meget få interesser tilfelles, er koblet sammen i én valgkreds, således de 8 byer i Telemark og Aust-Agder: Arendal, Brevik, Grimstad, Kragerö, Notodden, Porsgrunn, Risör, Skien med tilsammen 5 representanter; de 5 byer i Vest-Agder og Rogaland: Flekkefjord, Haugesund, Kristiansand, Mandal, Stavanger, med tilsammen 7 representanter; og — allerverst: byer i Nordland, Troms og Finnmark fylker; det ligger døgn's reise imellem dem: Bodö, Hammerfest, Narvik, Tromsö, Vadsö og Vardö med tilsammen 4 representanter.

Der er ialt 6 valgkredse som velger hver 4 representanter og 4 valgkredser som velger hver 3 representanter.

Når det ved et valg — som i 1949 — optrer 7 landspartier — kan man tenke sig hvad slags forholdsmessighet det kan bli i representasjonen. Omkring en fjerdedel av alle avgivne stemmer går tilspilde ved hvert valg på grunn av den lokale begrensning av forholdstalsprincippet og den helt urimelige opdeling av landet i valgdistrikter med ytterst ulike tall av stemmeberettigede bak hver representant. — I Oslo var det således 45 195 stemmeberettigede bak hvert mandat, i Oplandsbyene (Gjøvik, Hamar, Kongsvinger, Lillehammer) 6 183 stemmeberettigede. — Hver velger i denne kreds hadde 7 ganger så stor innflydelse på valgresultatet som en velger i Oslo.

Hvor sterkt disse forhold spiller inn ved valgene, ved mandatfordelingen og derigjennem for maktstillingen i Stortinget gir statistiken for höstens valg overbevisende uttrykk for.

Arbeiderpartiet med 803 355 stemmer fikk 85 mandater; de borgerlige partier med 838 927 stemmer fikk 65 mandater. Kommunistene med 102 722 stemmer fikk intet mandat.

Nu er selvsagt ikke disse svakheter ved valgordningen noget nytt; men på grunn av særlige forhold fikk de en ganske bestemt aktualitet ved höstens valg og vil komme til å spille en central rolle på det kommende storting.

Forslag om en ny og betydelig mere retfærdig valgordning blev behandlet av Stortinget i 1938. Det var anbefalt av alle politiske partiers førere og av den da sittende regjering Nygaardsvold. Det

var innstillet til vedtagelse av den forsterkede konstitusjonskomite med 11 mot 2 stemmer — men det opnådde allikevel ikke det grunnlovsmessige 2/3 flertall. Og den som organiserte motstanden mot det var arbeiderpartiets mektige tidligere generalsekretær *Oksvik*. Når han var imot det, var det ikke av lokale hensyn, skjönt han med stor behendighet samlet alle de representanter, hvis mandater vilde komme i faresonen ved en reform. Det var likefrem fordi *Oksvik* er en bestemt motstander av en rettfærdig valgordning; han tror ikke på nogen art av matematisk rettfærdighet i politikk og er en tilhenger av det valgsystem, hvis talmessige uretfærdighet byr det største parti den eneste chance for å få et absolut flertall på Stortinget og derigjennem erverve en sterk regjeringsmakt. Han er klar over at det rene forholdstalsvalg vil bety at intet enkelt parti kan få absolut flertall på Stortinget. Derfor bekjemper han enhver valgreform.

Det negative resultat av reformbestrebelsene i 1938 vakte stor og varig politisk misstemning i Norge; og da de politiske partier under okkupasjonen formulerte det »fellesprogram» som blev endelig vedtatt efter frigjøringen og blev i høi grad bestemmende for stortingsvalget i 1945, fikk valgreformens sin fremskutte plass på programet, idet det uttales under »retningslinjer»:

»På det nye Storting må valgloven endres for at Stortinget kan bli det best mulige uttrykk for folkeviljen.»

Ingen var i tvil om hvad ordene innebar. Og når det alene var valgloven som var nevnt, og ikke selve valgordningen, var det fordi de nødvendige grunnlovsforslag om ny valgordning forlengst var fremsatt, og fordi det gjennom de utregninger som var foretatt, var klarlagt at adskillige av de verste ulemper ved valgsystemet kunde avhjelpes ved forandringer i valgloven.

Imidlertid hadde Arbeiderpartiet ved valgene i 1945, takket være den gjeldende valgordning og valglov, fått et absolut flertall på Stortinget — 76 representanter istedetfor de 62 som partiet hadde talmessig krav på. Dette flertall blev blandt annet benyttet til å indlemme fra 1/1 1948 Norges største landkommune, Aker, med 131 016 innbyggere (3/12 1946) i landets største bykommune, Oslo, med 287 422 innbyggere. Men de foreliggende grunnlovsforslag om å øke hovedstadens representasjon blev nedstemt i Stortinget i 1948, og Akershus fylke som hadde mistet henved halvdelen av sin folkemengde, beholdt sine 7 representanter. Herr *Oksviks* mere kyniske syn på valgordningen hadde efter 1945 vundet større ut-

bredelse i Arbeiderpartiet. Og intet av de fremsatte grunnlovsforslag til reform av valgordningen blev vedtatt av Stortinget.

For å bøte på den almindelige skuffelse over dette nederlag for reformbestræbelserne besluttet Stortinget i februar 1948 enstemmig å nedsette en parlamentarisk valgordningskommisjon

»som kan bringe i forslag sådanne endringer i Grunnlovens §§ 57, 58 og 59, eventuelt utfyllt med bestemmelser i valgloven som vil gjøre det mulig å få vedtatt en varig valgordning som vil være rettferdigere efter forholdstallsprinsippet og vil sikre en mere tilfredsstillende utnyttelse av de avgivne stemmer.»

Ordene er ganske klare; og det var en stiltiende forutsetning at en fortsatt drøftelse av valgordning og valglov skulde utstå inntil den nye kommisjon hadde avgitt sin instilling som vil komme til behandling på Stortinget i 1950.

Imidlertid var det tegn som tydet på at arbeiderpartiets maktstilling var svekket. Kommunevalgene i 1947 viste en betydelig fremgang for de borgerlige partier på arbeiderpartiets bekostning, og i Oslo fikk Høire flere stemmer enn Arbeiderpartiet — for første gang på mange år — og én representant mere i bystyret. Der var en utbredt misnöie med regjeringen og dens politikk, og adskillig engstelse innen arbeiderpartiet for at et stortingsvalg skulde komme til å gå regjeringen imot. Herr *Oksvik* fremla så et privat lovforslag til endring av valgloven. Dens eneste betryggelse mot en altfor voldsom overrepresentasjon av det enkelte store parti lå i den adgang den åpnet for partiene til å inngå *listeforbund*. Denne adgang var aldri blitt meget sterkt benyttet; men uten den vilde arbeiderpartiet fått en overrepresentasjon av 18 istedetfor av 14 ved stortingsvalget i 1945. Herr *Oksvik* foreslog nu, med tilslutning blandt andre av arbeiderpartiets parlamentariske fører herr *Torp*, at adgangen til listeforbund skulde bortfalde. Dette forslag kom til behandling i Odelstinget i juni 1949.

Da var allerede innstillingen fra den parlamentariske valgordningskommisjon blitt offentlig; og det viste sig at denne kommisjon enstemmig anbefalte at fremtidige utregninger av mandatfordelingen skulde skje efter *den største brøks metode*, som allerede anvendes ved kommunevalgene i Norge, og ikke som hittil efter den såkaldte *d'Hondtske metode*.

Denne siste metode tilgodeser på en urimelig måte de store partier, mens den største brøks metode gir en mere matematisk forholdsmessighet i representasjonen. Så stor blir forskjellen i valg-

utfaldet at slår man sammen stortingsvalgene 1921—1945 er avvikene fra den tallmessige fordeling etter den d'Hondtske metode 87, etter den største bröks metode 39.

Ved valglovens behandling i Odelstinget optok samtlige andre partier forslag om å gå over til den største bröks metode. Men det Oksvikske forslag blev vedtatt av arbeiderpartiflertallet, og forslagene fra de andre partier blev forkastet.

Debatten og voteringen i Odelstinget blev optakten til valgkampen og til de politiske debatter som ventes i de kommende måneder.

Efter Stortingets forretningsorden gir presidentens stemme utslaget ved voteringer hvor stemmene står likt. Efter forretningsordenen skifter imidlertid president og vicepresident i ledelsen av forhandlingene hver måned. I Odelstinget var *Hambro* president og *Oksvik* vicepresident. Og partistillingen var her den at stod alle andre grupper sammen mot arbeiderpartiet blev det 56 stemmer mot 56. Nu leder presidenten forhandlingene i de ulike måneder — januar, mars o. s. v. — vicepresidenten i de like måneder — februar, april o. s. v. Det gjaldt derfor for arbeiderpartiet å få valgloven op til behandling »i Oksviks måned», d. v. s. i juni og ikke som arbeidsplanen tilsa, i mai; for da vilde Oksviks forslag blitt forkastet på Hambros dobbeltstemme. Arbeiderpartiet hadde flertall i presidentskapet og benyttet dette flertall til å hindre at valgloven blev behandlet i mai måned. Med herr Oksviks dobbeltstemme blev så hans eget forslag bifaldt og forslaget om å gå over til en retfærdigere utregningsmetode forkastet.

I virkeligheten var dermed valgutfaldet givet. Oksvik hadde regnet rett. Den mulighet til å erobre et flertall for de borgerlige partier som forelå dersom de optrådte samlet, blev forspildt da *venstre* efter private forhandlinger avviste tanken om en landsomfattende avtale med fellelister for de borgerlige partier.

Hvor stor rolle utregningsmetoden spiller, fremgår av nedenstående oversikt:

Arbeiderpartiet skulde efter sitt stemmetall hatt 68 mandater, vilde efter den største bröks metode fått 69, fikk nu efter den d'Hondtske metode 85.

Höires tilsvarende tall var 27, 25, 23; Venstres 21, 22, 21; Kristelig Folkepartis 13, 13, 9; Bondepartiets 11, 15, 12; Kommunistene 9, 6, 0; Samfundspartiet 1, 0, 0.

Særlig innen Kommunistpartiet har forbitrelsen over valgresultatet været levende; og det har i vide kredse været en uttalt følelse

av at det ikke er tilfredsstillende at et parti med et så stort stemmetall skal være helt urepresentert på Stortinget.

Kommunistene krever at Stortinget skal oppløses, og at det skal utskrives nye valg. Konstitusjonelt og teknisk foreligger det en mulighet for å etterkomme kommunistenes ønske. Og det vil bli den første store sak det nyvalgte Storting vil ha å ta stilling til.

Først vil da Stortinget måtte ha bifalddt et av valgordningskommisjonens forslag til ny valgordning. Og dernest vil Stortinget måtte ha bifalddt et av de fremsatte grunnlovsforslag som åpner adgang til å oppløse Stortinget — en adgang som ikke nu findes.

Det kan neppe sies å være sandsynlig at Stortinget vil vedta noget av de nevnte forslag.

Riktignok foreslår den parlamentariske valgordningskommisjon med 10 mot 1 stemme et system som virkelig bygger på forholdsmessighet i representasjonen — principalt slik at det hele land blir ett utjevningsdistrikt, subsidiært slik at det blir to utjevningsdistrikter, ett for landdistriktene og ett for byene. Men arbeiderpartiets ledende aviser har allerede slått på at deres parti ikke vil godkjenne disse forslag, men alene ett som direkte avskaffer »bondeparagrafen», hvilket de andre partier har været imot.

Statsminister *Gerhardsen* har uttalt sig meget forsiktig og understreket at vi må ha en retfærdigere valgordning.

Regjeringen uttalte sig overhodet ikke under valglovens behandling i Odelstinget; og herr *Gerhardsen* var medlem av det utvalg som formulerte ordene om valgloven i fellesprogramet.

På den annen side har *Oksvik* uttalt at alt snakk om en »retfærdig valgordning» er sentimentalitet. Den valgordning vi har, gav arbeiderpartiet flertall. Da er den retfærdig nok.

Det sandsynlige er at *Oksvik* trekker det lengste strå i kampen om valgordningen. Han har den seigeste vilje og den største erfaring; og han er ikke bare en realistisk men også en reell politiker, hvis innflydelse i Stortingets korridorer er meget stor.

Skulde imidlertid en ny valgordning bli vedtatt, hvilket utvilsomt er et ønske hos det store flertall av velgere — synes det allikevel ikke sandsynlig at et av de to hvilende forslag om oppløsningsrett vil samle et tilstrekkelig antall stemmer. Det ene er fremsatt fra höirehold, det annet fra venstrehold. Arbeiderpartiet har ikke tatt stilling til spørsmålet.

Man gjør derfor rettest i å gå ut fra at kommunistenes ønske om å få Stortinget opplöst og nye valg utskrevet, ikke innebærer nogen stor realitet. — Kommunistpartiet har jo også efter valgene

været i en utpræget oppløsningstilstand med »utrensning» og en utveksling av gjensidige bebreidelser og skjeldsord mellom tillidsmennene som man ikke tidligere har sett make til i Norge, og som i høi grad har svekket partiet som opinionsdannende faktor. Men sikkert vil de rent konstitusjonelle spørsmål, uansett dette forhold, komme til å bli brendende på Stortinget.

II.

Det mandattall arbeiderpartiet fikk på Stortinget — 85 — svarer som det allerede er berørt, på ingen måte til arbeiderpartiets stemmetall. Allikevel var partiets tilvekst i stemmer imponerende og det öket sin andel i det samlede avgivne stemmetall fra 41,0 procent i 1945 til 45,7 procent i 1949 — en ökning som dog ikke motsvarte kommunistenes nedgang fra 11,9 procent av de avgivne stemmer til 5,8.

Höire öket sitt stemmetall med 23,4 pct. av tallet fra 1945 og sin andel i samtlige avgivne stemmer fra 17,0 procent til 17,8. Kristelig Folkeparti öket sin procentvise andel fra 7,9 til 8,5. Bondepartiet öket sin andel fra 8,0 til 8,2 mens Venstres procentvise andel sank fra 13,8 til 13,3.

Rent tallmessig har med andre ord Höire bedret sin stilling blandt velgerne. Men det lar sig allikevel ikke nekte at valget föltes som en skuffelse både innen höire og de andre borgerlige partier og innen interesserte kredse avfödde en åpen misnöie med mangelen på borgerlig samarbeide.

Venstres tilbakegang i procent av avgivne stemmer har fört til et begyndende skarpt oppgjör innen den — mindre men meget pågående — del av partiet som helst ser venstre som et støtteparti for sosialistene — og den större del, hvortil hörer partiets ledelse, som önsker et borgerlig samarbeide men har været engstelig for å gi dette et klart uttrykk. Talsmannen for de radikale elementer, som støtter reguleringspolitikken og statsinngrepene, er »Dagbladet», venstres mest utbredte avis. »Dagbladet» blev ekskludert fra venstres stortingsgruppes möter og bekjemper partiets formann og generalsekretær. Hvorvidt eksklusjonen vil bli ophevet eller opretholdt på kommende storting, lar sig ikke forutsi. Det er sandsynlig at partiets holdning vil bli noget vaklende. Det tilbakeslag mot regjeringens politikk som var ventet av alle — også av regjeringen selv — uteblev ved valgene. Hovedårsaken til dette lå hos den faglige landsorganisasjon.

Tidligere har L.O. ikke direkte optrådt i valgkampen. Denne gang skjedde det en stor mobilisering til toner som synes å bebude en ganske uhyggelig politisk fremtid.

I nogen grad har det sikkert været kampen mellem de såkaldte sosialister og de såkaldte kommunister om herredømmet inden enkelte fagforbund som gav bakgrunnen for L.O.'s optreden — dens ledelse er jo ett med regjeringen eller regjeringen er ett med denne ledelse. Men det organisasjonsmessige opbud må også sees mot en videre bakgrunn.

L.O.'s pressechef, redaktör Alfred Skar, gav optakten i en artikel i »Arbeiderbladet» for 1 august ifjor, hvori han skrev:

»Fagkongressen i mai slo fast at utfallet av stortingsvalget i år er av vital betydning for fagorganisasjonens egen virksomhet i fremtia.»

Hovedavsnittet i artikkelen gir dens hensikt og gir også varslene for fremtiden. Det lyder:

»Valgkampen må derfor betraktes som en alvorlig *konfliktsituasjon* (uthevet av Arbeiderbladet), der de fagorganiserte har de samme plikter og det samme solidaritetsansvar som under en regulær lønnskonflikt.

Under forberedelsene til en streik eller lockout blir hele organisasjonsapparatet satt i kampklar stand. Det påsees at alle organisasjonsledd fungerer knirkefritt, og hvert enkelt medlem gjøres klart hva kampen gjelder. Og først og fremst blir nödvendigheten av et ubrytelig samhold mellom dem konflikten gjelder, innskjerpet. Mönstringsmötene forberedes, det blir tatt ut pålitelige folk til streikevakter osv. Det er denne organisasjonspraksis som må legges til grunn ved fagorganisasjonens forberedelse av valgkampen i de nærmeste ukene fremover.»

Efter det program som her var lagt frem, blev det handlet. Og så sterk var angsten for at arbeiderpartiet skulde miste sitt flertall at i ukene för valget lot de forskjellige fagforbund og de lokale samorganisasjoner innrykke i arbeiderpartiets aviser store annonser med opfordring til medlemmene om å stemme med arbeiderpartiet. Det blev også på annen måte ofret store summer på det direkte valgagitasjonsarbeide, og personlige bidrag blev lignet ut og opkrevet uten hensyn til hvilket parti den enkelte organiserte arbeider tilhörer.

Annoncerne var gjennomgående formelt uangripelige og netop derfor så meget mere betydningsfulde for fremtiden. En helsides annonce fra Oslo faglige samorganisasjon innrykket i »Arbeiderbladet» i Oslo tre dage för valget, löd således:

»Fagorganiserte arbeidere og funksjonærer! Vi står sammen på arbeidsplassene og i våre fagforeninger. Gjennom dette samhold har vi bedret våre kår og nådd fram til en friere og sterkere stilling. Fagorganisasjonen har i alle år samarbeidet med Det norske Arbeiderparti. Arbeiderregjeringens virksomhet og Arbeiderpartiets representanter i Stortinget har ivaretatt våre interesser og arbeidet fram våre programsaker.

Det er en klar og sterk sammenheng mellom vår faglige virksomhet og vår innflytelse på det politiske liv. Vil vi trygge våre arbeidsplasser og sikre oss mot arbeidsløshet må vi sørge for at Det Norske Arbeiderparti beholder og styrker sitt stortingsflertall. Vår levestandard er ikke bare et spørsmål om lønnsatser, men like meget et spørsmål om stabile priser, og en rettferdig, sosial fordeling av byrdene i forhold til bæreevnen. Det er nødvendig å ha effektiv kontroll med prisene, å beholde subsidiepolitikken, skatteutjevningen og de store sosiale trygder. Bare en seier for Det norske Arbeiderparti kan sikre oss dette arbeidsgrunnlag.

Vi står sammen på arbeidsplassen — Vi står sammen i fagforeningen — Vi går sammen og stemmer med Det norske Arbeiderparti.»

Her har man i en sum arbeiderpartiets valgkamp: På den ene side skremmes det med arbeidsledighet, hvis arbeiderpartiet ikke seirer. På den annen side innrømmes det indirekte at både pris-kontrollen, subsidiepolitikken og skatteutjevningens formål er å tilgodese de fagorganiserte arbeidere — den eneste privilegerte gruppe i landet som ikke rammes av prisforhöielser, fordi lønningene tariffmessig stiger automatisk etter prisindeksen.

Nu var det en åbenbar kjendsgjerning at den store beskjeftigelse i landet skyldtes Marshall-bidragene og at uten dem vilde det været en betydelig forverret arbeidssituasjon, fordi regjeringens politikk overhodet ikke stimulerte næringslivet til de tiltak som kan gi öket beskjeftigelse. Og på den annen side var det helt klart at ingen regjering vilde kunne make å holde subsidiepolitikken oppe.

I sin nytårstale i norsk Riksringkasting iår innrømmet statsminister Gerhardsen dette ganske uforbeholdent, og han fremhevet at de største »omstillingsvanskeligheter vil vi nok möte i arbeids- og i næringslivet».

De vanskeligheter statsministeren her har i tanke, vil möte ham fra hans egne partifellers side og ikke fra de andre partier i — eller utenfor — Stortinget. For nu *etter* valgene taler statsministeren, under den sterke innflydelse av sitt ansvar, om en rekke av dagens fenomener omtrent som höires representanter talte om dem *för*

valgene. Han uttalte til og med at reduksjonen av subsidiene »vil bety økning av prisene på visse varer; men man må ha lov til å regne med at frilistene og den økte konkurransen etter hvert vil gi oss lavere priser».

Hvorledes statsministeren vil forlike disse ord med sitt partis ortodokse planøkonomi er ikke helt klart. Men hans nytårstale sammenholdt med den citerte annonse fra »Arbeiderbladet» viser hvor regjeringen vil møte sin centrale vanskelighet. Det vil ikke være i spørsmålet om å gjennomføre visse sosialiseringsplaner; for her ønsker man ikke å bevege sig for hurtig eller for voldsomt; men det vil være i en dragkamp for å hevde regjeringens makt og ansvar likeoverfor landsorganisasjonen. Man vil stå overfor det meget vidtrekkende spørsmål som melder sig i ethvert land hvor arbeiderpartiet har regjeringen: Skal de viktige avgjørelser treffes på parlamentarisk grunn av de folkevalgte representanter i ansvarlighetslovens tegn eller skal de treffes bak de lukkede døre av fagforeningsledere som hverken kan ha forutsetninger for å fatte de statlige beslutninger eller kan trekkes til ansvar for dem?

Regjeringen har nedsatt en komite for å utrede spørsmålet om finansiering av de politiske partier. Opnevningen har som bakgrunn arbeiderpartiets formelig hysteriske angrep på næringsorganisasjonenes tiltak for å skaffe penger til et borgerlige opplysningsarbeide. Dette førte til at Stortinget høsten 1948 besluttet å nedsette en komite, som blev sprengt idet arbeiderpartiet alene vilde granske de borgerlige partiers finanser, men avviste enhver undersøkelse av det finansielle forhold mellom sitt eget parti og landsorganisasjonen og den veldige ophopning av kapitaler som partiet og — eller — L. O. disponerer. De borgerlige partiers representanter nektet da å medvirke til en ensidig undersøkelse.

Nu er det utvilsomt hensikten hos et visst antall stortingsmenn av arbeiderpartiet å søke å vanskelig- eller umuliggjøre det for de borgerlige partier å financiere sitt politiske arbeide, mens landsorganisasjonen skal ha adgang til å tvangsutligne veldige belöp til arbeiderpartiets politiske virksomhet.

Også på dette punkt, kanskje først her, vil man møte det spendingsforhold som kommer til å sysselsette det nye storting: Skal de faglige organisasjoner stå over — eventuelt utenfor loven — eller skal loven stå over organisasjonene?

Oslo 3.1.1950.